

Les activitats nàutiques i les persones amb hipoacúsia.

Una experiència amb focus groups*

■ DANIEL MARTOS GARCÍA

Llicenciat en Ciències de l'Activitat Física i l'Esport

■ Paraules clau

Activitats Nàutiques, Hipoacúsia, Focus Groups

■ **Abstract**

Nautical activities represent one more activity to be introduced in the Physical Education curriculum. But if the students involved are hard of hearing at different levels, certainly, the experience becomes significant. It is absolutely necessary to understand and ascertain the interpretations and conclusions that the participants, as well as the monitors, teachers and above all the students, make before and after the experience. The problems that crop up have to be resolved by the participants themselves with the object of making these activities an experience open to everyone and ease the integration of people hard of hearing in the world of there with normal hearing. This is one of the aims that motivate the research. In addition the study has been designed with an instrument to gather facts from focus groups or group interviews. Group interviews are very normal in marketing research so why not in education? that said, if interviews facilitate conversation with the idea of creating an atmosphere of trust and are not so personal, with those suffering from hearing and speaking difficulties, things are not so simple. To evaluate, therefore, this strategy with said population, is another of the aims put forward.

■ **Key words**

Nautical activities, Hearing difficulties, "Focus Groups"

Resum

Les activitats nàutiques representen una activitat més a plantejar en el currículum d'Educació Física. Però si l'alumnat al qual va dirigit té hipoacúsia en diferents graus, l'experiència esdevé certament significativa. Resulta, doncs, primordial entendre i esbrinar les interpretacions i conclusions que els participants, tant els monitors, com els professors/es acompanyants i sobretot els i les alumnes que hi participen, fan abans i després d'aquesta experiència. Els problemes que apareguen hauran de ser resolts pels mateixos participants, per tal de fer d'aquestes activitats una experiència oberta a tothom i facilitadora de la integració de persones amb hipoacúsia en el món dels normoients. Aquest és un dels objectius que motiven la investigació.

A més a més, es dissenya l'estudi amb un instrument de recollida de dades, el *focus groups* o entrevistes grupals. Les entrevistes en grup són molt utilitzades en investigació de màrqueting, però també poden ser emprades, per què no?, en educació. Si bé aquestes entrevistes faciliten la conversa per tal de crear un ambient de confiança i poca directivitat, amb persones amb dificultats d'audició i de parla, les coses no seran tan senzilles. Avaluat, per tant, aquesta estratègia amb la població esmentada, és un altre dels objectius que es plantejen.

Introducció

El propòsit d'aquest treball és doble. D'una banda, donada la novetat de la participació d'alumnes amb hipoacúsia en activitats nàutiques, resulta interessant indagar en les interpretacions que en fan els i les participants en l'experiència. Tant els mateixos xiquets i xiquetes, com els professors i professores que els acompanyaren en el viatge, com els monitors de l'escola de vela s'enfronten a una activitat original, si més no. D'altra banda, es tracta d'avaluar la utilitat de l'instrument de recollida de dades escollit, el *focus groups* o entrevistes grupals, sobretot quan s'aplica, com ja diem, a alumnes amb dificultats d'audició.

Des de principi del segle XX la investigació qualitativa, amb intencionalitat científica, està sent usada per molts i moltes investigadors per portar a terme estudis de caire variat. Si bé, és des del camp de la sociologia i l'antropologia des d'on es donaren els primers passos, l'ús dels mètodes qualitius s'està generalitzant. En aquest sentit, la investigació qualitativa esdevé una eina de gran utilitat quan es tracta d'aplegar les interpretacions subjectives de les persones (Taylor i Bogdan, 1986). Però com a gran avantatge trobem que les metodologies qualitatives són variades i permeten una gran flexibilitat d'aplicació. Així, a l'observació participant o les entrevistes individuals podem sumar-li les entrevistes grupals, que possibiliten recollir dades directament del camp d'estudi i en

* *Focus Groups* és la denominació amb què es coneixen les entrevistes grupals, és a dir, les trobades en què un entrevistador/a i diverses persones interaccionen i on hom els requereix informació..

situacions difícils, com ara parlar amb persones amb hipoacúsia o disposar de poc temps (Krueger, 1988). En aquest sentit, no he trobat cap referència a l'ús de metodologia qualitativa per a l'estudi d'infants sords i sordes i menys encara, no cal dir-ho, amb entrevistes grupals.

Metodologia

La idea d'aquest estudi va sorgir després que els i les alumnes de l'escola "San José (para niños sordos)" de València foren acceptats en la campanya d'activitats nàutiques de la Conselleria d'Educació. Així, durant la primavera del curs passat, trenta alumnes de l'esmentat centre passaren cinc dies a una de les escoles de la mar que hi ha a les nostres terres. A continuació explicarem els passos principals a seguir en l'elaboració del treball, requisit indispensable per contextualitzar l'estudi i permetre'n la reproducció o l'extrapolació de conclusions.

Negociació de l'accés

Aquest primer pas és el que permet a un investigador/a accedir al camp d'estudi i disposar de les facilitats adients per portar a terme la investigació. És fonamental, doncs, vendre el projecte com a digne i amb valor (Woods, 1998) i no semblar una amenaça (Taylor i Bogdan, 1986). El primer a fer va ser sol·licitar permís als monitors de l'escola de vela per desenvolupar un seguit d'entrevistes al voltant de l'experiència amb els sords i sordes. D'aquesta manera, abans de començar l'activitat es va demanar permís als afectats, tot deixant clar que la participació era totalment voluntària. La condició de professor del centre de sords i sordes de l'investigador va facilitar considerablement aquesta tasca. El segon pas, evidentment, va ser demanar la col·laboració dels professors/es que acompanyarien els i les alumnes, així com d'aquests últims.

Mostra

Les persones entrevistades, en el cas dels monitors i dels i les professores ha estat clar: tots i totes els que hi havia. Als pri-

mers se'ls va convidar a participar a tots ells, encara que sols quatre de sis hi participaren. A l'hora de buscar informants has de tenir en compte que la persona seleccionada tinga alguna cosa significativa a dir i que siga un bon informant. A les entrevistes grupals, tens l'avantatge de comptar amb diversos informants que es complementen. En el cas dels professors, d'altra banda, van participar tots els que van assistir a l'activitat.

La selecció dels i les alumnes a entrevistar va ser més acurada. Es requerien alumnes amb un grau d'audició mínim i que, sobretot, s'expressaren verbalment amb certa correcció i intel·ligibilitat.

Instruments de recollida de dades

L'observació

En aquest treball, l'instrument fonamental per a recollir dades han estat les entrevistes grupals. Malgrat això, l'observació ha sigut útil i inevitable alhora. Ha ajudat aportant dades per orientar les preguntes a fer i ha estat, igualment, útil per confirmar les interpretacions que els i les participants han fet durant les entrevistes. Sovint trobem diferències entre la informació subministrada i els comportaments observats (Goetz i Le Compte, 1988) i això es tractava d'identificar. La inevitabilitat es deriva del fet que l'autor de les entrevistes acompanyava el grup com a professor del centre. Això ha permès, a més a més, una integració normal a les activitats, sense adquirir un rol de disfressa (Mayntz *et al.*, 1985). Hem d'afegir igualment que, d'acord amb Devís (1995), la nostra observació ha fluctuat entre una observació participant i una participació observant. Si bé vaig intervenir a les activitats plantejades, era inevitable un cert distanciament, bé per haver d'esperar el torn, bé per necessitats de la situació.

Focus groups

Focus groups és el nom amb què es coneixen les entrevistes en les quals un entrevistador/a interacciona amb diverses persones a la vegada. Per aquest motiu, derivat del nombre de persones, no necessàriament es produeix una alternança

entre les preguntes de l'investigador i les respostes dels i les informants (Morgan, 1988). De la mateixa manera que a les entrevistes individuals, es tracta de dissenyar una conversa que proporcione les percepcions de les persones entrevistades, així com les seues actituds i pensaments. Morgan (1988) argumenta que els *focus groups* són ideals per esbrinar els pensaments inicials de persones que seran observades immediatament. En el mateix sentit s'expressa Krueger (1988) quan diu que podem utilitzar aquestes entrevistes abans d'una experiència concreta.

Actualment la tècnica d'entrevistes grupals és majoritàriament usada per les empreses de màrqueting quan investiguen les condicions del mercat a l'hora de llançar un producte. Evidentment, teníem altres pretensions.

D'entre les utilitats que se li suposen als *focus groups* trobem:

- Orientar-se a un nou camp
- Generar hipòtesis
- Obtindre la interpretació de resultats

Encara que se li pot extraure més rendiment, està clar que hem plantejat aquest estudi amb les intencions d'avaluar i esbrinar unes interpretacions abans i després d'una experiència com les activitats nàutiques.

Abans de continuar, reflectir que sempre que es pugui cal fer les entrevistes amb una gravadora ja que registren meticulosament la conversa mantesa. És, en aquest estudi, l'únic material usat.

Sobre les entrevistes grupals a monitors i a professors/es del centre, jo he desenvolupat, segons la teoria, el que s'anomenen *mini-groups* ja que no excedeixen de les cinc persones entrevistades (Greenbaum, 1998). El lloc de realització de les entrevistes va ser el considerat ideal en el moment, mantenint un equilibri entre les necessitats dels i les entrevistades i les de l'investigador (Morgan, 1988). D'aquesta manera es varen buscar emplaçaments tranquils però que no provocaren massa pèrdua de temps. Sobre el temps de durada hem de dir que les quatre entrevistes desenvolupades oscil·laren entre la mitja

hora i els tres quarts. El paper de l'investigador va ser, tal i com expressa Greenbaum (1998), el de parlar el menys possible deixant fluir els comentaris dels i les entrevistades.

En relació a les entrevistes grupals fetes als i les alumnes sords i sordes, hi ha més comentaris a fer. Varen ser quatre els participants (*mini-groups*), de participació voluntària i escollits amb els criteris que reflexe a continuació:

- Mínim grau d'audició, o bona lectura labial, que garantira mantenir un nivell de conversa fluid, i
- Grau d'intel·ligibilitat en la parla que permetera enregistrar en la gravadora comentaris reproduïbles després per l'entrevistador.

Les entrevistes es van desenvolupar a una aula del centre buida i aïllada de la resta. Els escollits es mostraven exultants, com si el fet d'estar allí representara un privilegi digne únicament d'ells. Una vegada explicat l'objectiu de l'entrevista començaren les dificultats. A banda que no deixaven de mirar la gravadora, un d'ells es mostrava certament cohibit. Morgan (1988) argumenta que les entrevistes grupals no són apropiades per esbrinar aspectes íntims de la persona. Potser aquesta persona se sentia avergonyida per la situació creada: diferents persones parlant de manera formal i davant una gravadora. Així ho va manifestar:

Pero vosotros ahora, si os dejaran un barco podríais llevarlo, vosotros ahora podríais conducir un barco?

—Sí.

Y tu, Paco?

—No. Me da vergüenza.

¿Por qué, por esto (la gravadora) Assenteix.

A més a més, se suposa que a una entrevista grupal es fan entre cinc i deu preguntes (Krueger, 1988) i vam haver de fer-ne moltes més. El problema resideix en les persones entrevistades, perquè els sords i sordes no mantenen converses tan fluides com haurien estat desitjades. Per tant, s'havien de fer multitud de preguntes per extraure'ls la informació. Així, si en teoria una entrevista grupal és menys directiva

que una d'individual (Taylor i Bogdan, 1986), vam haver de replantejar l'estratègia i requerir més directivament les respostes.

Però la principal dificultat va aparèixer quan, concretament, dues persones de les entrevistades feien comentaris intel·ligibles. L'estratègia adoptada passà per repetir jo els seus comentaris, perquè quedaren enregistrats i poder aclarir-nos després a l'hora de la transcripció. A més, els preguntàvem, per obtenir confirmacions, quina cosa havien volgut expressar i, en cas últim, ens ajudàvem d'un dels altres alumnes. D'aquesta manera vam poder interpretar molts dels seus comentaris, encara que molts altres quedaren inutilitzats per ser impossible la seua comprensió.

En conclusió, dir que l'ús dels *focus groups* amb persones amb hipoacúsia requereixen de certes adaptacions per fer bona aquesta estratègia de recollida de dades. Si pretenem enregistrar-ho amb una gravadora s'hauran d'invitar persones que vocalitzen mínimament per permetre una gravació de qualitat. A més, no ens podem conformar plantejant qüestions obertes i espontànies (Del Rincón, 1997) sinó que depenent dels objectius de la investigació, depenent d'allò que ens hem plantejat extraure dels i les informants, haurem de prendre posicions més o menys involucrades (Morgan, 1988). En aquest cas, la involucració de l'investigador/a ha de ser màxima, directiva, per tal d'aconseguir informació mínimament vàlida.

Anàlisi de dades

L'anàlisi de dades està normalment relacionada amb la tasca que es fa immediatament després de la recollida d'aquelles. Analitzar, però, és un procés paral·lel al disseny mateix de la investigació (Hammersley i Atkinson, 1994); analitzar implica igualment escollir quines preguntes es fan a les entrevistes, tot donant una orientació o una altra a la investigació (Woods, 1998). En aquest cas, es tractava de comparar els tres grups implicats per veure les semblances i diferències en les interpretacions que feien abans i després del seminari de vela. Per tant, les

preguntes havien de ser similars, amb la mateixa orientació. El plantejament, doncs, va ser esbrinar les expectatives dels tres grups abans d'ocórrer l'experiència, en el sentit d'explorar el seu pensament sobre el que anava a succeir i, una vegada transcorregut, confirmar aquelles expectatives i esbrinar els problemes i les satisfaccions sentides, les interpretacions fetes i, és clar, les possibles solucions que cadascú aportara.

És per això que em vam avançar al que, tradicionalment, és l'anàlisi de dades i ja les mateixes preguntes anaven encaminades a fer que les respostes s'agruparen en categories preestablertes. Vull dir que la categorització, en aquest cas, estava prevista abans de fer les entrevistes. L'objectiu de tota anàlisi és aconseguir una major comprensió i poder elaborar un model explicatiu (Gil Flores, 1994), senzill i intel·ligible. Concretament, les categories, on s'agrupaven les preguntes, eren:

Abans del seminari:

- Expectatives generals.
- Experiència en activitats semblants.
- Problemes de previsible aparició.

Després del seminari:

- Resultat del viatge (en el sentit de confirmar o negar les expectatives plantejades).
- Problemes (que realment van sorgir) i solucions aportades.

Una vegada les dades estaven separades en unitats, classificades i agrupades en categories sols restava establir lligams entre les dades agrupades per donar-li un sentit al relat. L'escriptura de l'informe no és més que la presentació d'unes conclusions en relació als coneixements adquirits per l'investigador/a (Gil Flores, 1994).

Criteris de credibilitat

La investigació qualitativa ha generat els seus propis criteris de credibilitat i no ha de ser jutjada amb els provinents de la investigació quantitativa. Bàsica-

ment, la credibilitat d'un estudi qualitatiu deriva de:

- Validesa: està relacionat amb la intenció que tinga l'investigador/a.
- Rigorositat: una investigació qualitativa extrau les dades directament del camp que estudia la qual cosa li atorga una clara rigorositat. A més a més, segons Gil Flores (1994) les dades obteses a un *focus groups* solen ser sinceres, per la confiança que dona trobar-se dintre un grup d'iguals.
- Transferibilitat: depèn de l'habilitat del lector/a i de les explicacions que l'autor faça de les condicions de l'estudi (Pujadas, 1992).

Així i tot, si hi ha un factor determinant per aconseguir desenvolupar un estudi creïble, eixa és la triangulació. Es tracta de confirmar les interpretacions obteses per distints camins. Woods (1998) recomana la combinació Entrevista-Observació (el que s'obté a una entrevista es pot confirmar després a l'observació).

Resultats Experiència

El primer que m'interessava saber, en part per enfocar la investigació d'una manera o una altra, era si algú tenia alguna experiència prèvia: si els professors/es de l'escola i els i les alumnes havien navegat alguna vegada i, per la seua banda, si els monitors de l'escola de vela havien tingut com alumnat algun grup de xiquets i xiquetes amb hipoacúsia. Les declaracions van ser rotundes: cap dels professors que acompanyarien els i les alumnes, ni cap d'aquests últims havien navegat mai (almenys de la forma que esperaven fer-ho). Respecte als monitors de vela, mai no havien treballat amb alumnat sord, encara que dos d'ells manifestaren haver tingut una experiència amb persones disminuïdes físicament i psíquicament:

"L'experiència va ser bastant positiva, va ser difícil el treball, però l'experiència nostra i, sobretot, de cara a les satisfaccions que varen tindre ells també va ser bastant positiva."

Expectatives

En aquest apartat em referesc a les expectatives que els tres grups tenien dipositades en l'experiència del seminari de vela. Evidentment, eren expectatives prèvies, per això són expectatives, perquè es requeria el que pensaven que hi anaven a trobar, allà. Ja hem vist que cap dels tres grups tenia massa experiència relacionada amb el tipus de seminari proposat: activitats nàutiques amb xiquets amb hipoacúsia.

Els que més dificultats manifestaren a l'hora de concretar què esperaven del seminari foren els i les alumnes. Parlaren, més que res, del que a ells i elles els agradaria, com ara anar en vaixells xicotets, el fet de no voler escriure, etc. Destaca una aportació més encertada amb el que després seria el seminari.

*"Yo creo para aprender vela, para futuro, de deporte de vela.
...allí practica vela y aprende teoría."*

Potser per als i les alumnes el viatge a l'escola del mar representava una veritable desconeguda experiència. Interprete que són persones poc acostumades a aquestes activitats. Per la seua banda, el professorat que tracta amb ells a diari manifestà que esperava aprenentatges de caràcter molt bàsic. Per a ells, coneixedors d'estos alumnes, el més elemental era conèixer els vaixells i practicar un poc amb ells. Destaca l'afirmació d'un d'ells sobre el paper a jugar pels esmentats professors: *"nos tocará trabajar mucho."* Aquesta asseveració està relacionada amb la creença expressada que el principal paper a jugar per ells seria l'assessorament als monitors per tal de garantir una comunicació mínima amb els i les sordes.

Els monitors de l'escola són els que parlen amb més desconexió ja que, fins i tot coneguent el món de la vela, no saben com pot desenvolupar-se un sord/a en el món aquàtic. Per aquest motiu, un poc confusament, uns expressen que per a ells el principal és que els alumnes s'ho passen bé i rebaixen les pretensions educatives reduint el contingut dels tecnicismes i explicacions per augmentar el treball

pràctic a les embarcacions, mentre que d'altres parlen del fet que el primer és ensenyar i després fer-ho de forma divertida. En aquest sentit, manifesten la voluntat de fer gaudir els i les alumnes per a crear-los el gust per la vela.

"Què s'ho passen bé, que per a nosaltres com a experiència siga positiva i que, per supost, no se pare ací, que si hi ha gent i grups com el vostre que vinguen ací."

Problemes

Relacionat amb les expectatives, trobem els problemes que els distints grups pensen que trobaran a la mar. El més significatiu és la confiança manifestada pels i les professores respecte a la quasi total absència de problemes. Per ells, la comunicació entre els sords/es i els monitors de vela tan sols produirà problemes puntuals. És, com ja dic, significatiu perquè són ells i elles els que més coneixen les persones amb hipoacúsia. De fet, manifestaren més preocupació pel possible mal comportament dels alumnes durant el seu temps lliure o a la nit que mentre navegaren. Sobre els problemes de comunicació es manifestaren en aquests termes:

"Igual en alguna cosa puntual que no comprendan algo a algún monitor y que requiera nuestra ayuda, a lo mejor sí, pero algo muy específico."

Pel grup de monitors l'únic que se'ls ocorre argumentar, a causa, supose, que desconeixen el món del sord/a, són els possibles problemes de comunicació. De tota manera, manifesten no sentir-se preocupats pels possibles perills que això comporta. Parlen de dificultats en maniobrar, en fer algun comentari o per ensenyar termes tècnics. Però semblen prou confiats en les seues capacitats i en l'èxit de l'experiència. Dissortadament, si per a ells hi ha un greu problema, aquest no és específic dels alumnes sords/es:

"Una de les coses que ens sap greu, és que es fan aquestes experiències, ve algun grup, però es paralitza tot, no tornen un altre cop, o no vénen inclús en l'època normal, no, a l'estiu individualment."

Quant als i les alumnes, ja dic que possiblement ells i elles parlen des d'una desconeixença major, cosa que els pot haver creat una preocupació més gran i justificada. Expressen sentir-se preocupats per possibles accidents com caure a l'aigua, encara que no per dificultats en la comunicació. Se senten segurs d'entendre les coses i de fixar-se molt encara que per als casos impossibles manifesten que demanen ajuda.

Resultats del viatge

La rotunditat de les opinions vessades fa pensar que l'experiència ha sigut positiva. Per part dels i les professores, en línies generals, el viatge ha estat satisfactori. Els monitors de l'escola de vela, per la seua banda, expressen que consideren positiva la setmana i que, llevat d'alguns detalls, els i les alumnes han après (fins i tot els noms tècnics de la vela) i s'han divertit.

"Pues yo creo que ha estado muy bien la campaña, que se ha hecho bastante lo que se pretendía."

"Yo creo que, salvo pequeñas cosas, se ha desarrollado la actividad casi casi con normalidad."

Els i les alumnes entrevistats, però, fan més matisacions al respecte. Si bé, en general, s'ho han passat bé (cosa que es confirma amb les observacions) i creuen que han après, fins i tot a dur el vaixell, alguns destaquen que els haguera agradat fer més piragua o que continuen tenint-li por a l'aigua.

"A mí me da miedo igual."

De tota manera, sembla ser que aquesta por ja era prèvia, però no va impedir que l'alumne en qüestió participara activament.

Problemes sorgits i solucions proposades

Sorpren que per part dels i les alumnes no es faça referència a cap problema i que manifesten, clarament, que l'experiència ha estat tan satisfactòria que fins i tot algú diu: *Ningún problema o Perfecto*. Pensem

que el fet que els destinataris de l'activitat tinguen una valoració tan alta del resultat del seminari és suficient per estar contents amb la tasca desenvolupada.

Els professors/es, en canvi, destaquen que la gran quantitat de noms tècnics de la vela va provocar cert retard. Els i les alumnes sords tenen un vocabulari més limitat que el nostre, per això tantes i tantes paraules noves no feren sinó confondre'ls. Apunten que els monitors deuen haver reduït els tecnicismes o emprar més temps al principi per ensenyar-los. Diuen que es va notar una millora cap els últims dies provocada per l'adaptació dels monitors a aquesta nova forma de comunicar-se i pel fet que els i les alumnes ja coneixien millor els procediments a usar dalt l'embarcació. Com a solució aporten l'ús de pissarres (cap al segon dia es va recórrer a l'ús de pissarres portàtils) o fulls per reforçar el canal visual. Coincidint amb els professors/es, els monitors acusen els problemes de comunicació com la raó que no s'hagueren acomplert els objectius o que s'hagueren orientat més cap al caràcter lúdic de l'activitat.

"No se han cumplido los objetivos al 100% de los que son para un grupo normal."

Reconeixen que al no estar acostumatats a aquest tipus de poblacions els ha costat un poc enganxar-se. Diuen que el principal problema era que havien de dirigir-se als i les alumnes un per un i no per grups com actuen normalment.

"Porque no estamos acostumbrados a la dinámica de dar clases a gente que tiene problemas de audición y que tienes que ir uno a uno."

Recurrent, com abans, a la falta de més dies, de continuïtat, i afegint que els grups eren massa nombrosos, expliquen que els objectius no s'han acomplert completament i que rebaixaren les pretensions educatives a canvi de proporcionar-los una bona experiència que garantira fomentar l'afecció per la vela.

"Aquí ha sido al revés, vamos a divertirnos, una vez nos hayamos divertido vamos a tratar de hacer unas viradas o a aprender cuatro nombres del barco."

A més a més, expliquen que no han rebut informació de com tractar amb aquests alumnes, que no han tingut temps i que l'escola no compta amb suficients mitjans per fer front ni a aquesta ni a moltes altres situacions.

"Yo creo que la escuela no cuenta con medios técnicos para casi nada, estamos muy limitados."

Com a possibles solucions, les habituals: més inversió, més temps per preparar-se i continuïtat en les activitats de vela. Hi ha, fins i tot, una crítica en forma de petició als professors/es per tal de demanar-los col·laboració. En este sentit, conclouen:

"O sea, la segunda vez ya nos podemos plantear una estrategia, la primera es de desconocimiento total, de no saber las circunstancias con las que nos vamos a encontrar."

Discussió

La sordesa, o hipoacúsia, representa una de les discapacitats sensorials per excel·lència. Tradicionalment han viscut aïllats a un món de sords, a un món silencios, incapaçs d'integrar-se en un món de normoients. Encara que el progrés tècnic, en forma d'audiòfons, ha propiciat un avanç considerable en la integració, la situació actual no seria possible sense un esforç pedagògic (Borel-Maisonny, 1989). Es tracta, doncs, d'integrar totalment la població amb dificultats auditives en el nostre món d'oients.

Una prova que les coses van canviant, o han de canviar, és el fet que un grup d'alumnes amb dificultats auditives participe amb certa normalitat a un seminari de vela. És l'evolució apuntada en els serveis que se li ofereixen (Schilling, 1997). La persona sorda ha de ser escolaritzada amb normalitat (Perelló, 1992) i participar en activitats "normals" del món oient. De Pauw (2000: 360) oposa a un anquilosat model mèdic que tractava els i les discapacitades com a defectuosos inútils, una nova tendència de "minoría social", on es reconeixen les diferències, però no l'inferioritat. El que aïlla un sord del nostre món oient no és la discapacitat auditiva

sinó la barrera social. “La sordesa psíquica, més greu encara que la sordesa fisiològica, va augmentant i ampliant-se” (Pere lló, 1992: 161).

Lafon (1992) relaciona el retard que puga haver en una persona sorda amb l’ambient i les influències pedagògiques. Per tant, es tracta d’integrar aquests alumnes en activitats com les nàutiques. En aquest tipus d’activitats els i les alumnes manifesten sentir-se normals (Blinde, 1998). En concret, l’experiència de la vela ha suggerit manifestacions per part dels professors i dels monitors en aquest sentit.

—...tienen que adaptarse al mundo en el que tienen que vivir ellos. Si no les cuesta se van a acostumbrar a que se lo den todo hecho, tienen que esforzarse como lo hacemos los demás.

—Hay cosas que ellos jamás van a poder hacer, una persona sorda no va a poder trabajar de telefonista y eso ellos tienen que saberlo, pero lo que sí que pueden hacer, que lo hagan.

—Es que ellos tienen que saber sus limitaciones, pero lo demás lo pueden hacer perfectamente.

Destaca, per exemple, l’afirmació d’un dels monitors després del seminari:

—No por el hecho de que fueran sordos iba a impedir realizar normal la actividad.

Els sords i les sordes poden i deuen participar del món oient en què viuen. La seua capacitat per a desenvolupar-se s’haurà d’avaluar en situacions reals (Block,

1998) i no crear estigmes socials. Com s’ha vist en aquesta experiència a la mar, una persona sorda està totalment capacitada per a desenvolupar-se en aquests contextes. S’haurà, doncs, d’estendre una voluntat d’experimentació i demostrar que una integració, sense llacunes, és possible.

Bibliografia

- Blinde, E. et. al. (1998). Listening to the voices of students with physical disabilities. *Journal of physical education, recreation and dance*. Vol. 69, n.º 6.
- Block, M. et. al. (1998). Authentic assessment in adapted physical education. *Journal of physical education, recreation and dance*. Vol. 69, n.º 3.
- Borel-Maisonny, S. (1989). Las sorderas. A *Trastornos del lenguaje, la palabra y la voz en el niño*. Barcelona: Ed. Masson.
- Del Rincón, D. (1997). *Metodologías cualitativas orientadas a la comprensión*. Barcelona: Edicions de la Universitat Oberta de Catalunya.
- Depauw, K. (2000). Social-cultural context of disability: implications for scientific inquiry and professional preparation. *Quest*, n.º 52.
- Devís, J. et. al. (1995). Una observación de campo en la enseñanza de actividades náuticas. *Primer volum de les actes del II Congrés de les Ciències de l’Esport, l’E.F. i la Recreació de l’INEFC*, Lleida.
- Gil Flores, J. (1994). *Análisis de datos cualitativos*. Barcelona: PPU. Barcelona.
- Gotees, J. i Lecompte, M. (1988). *Etnografía y diseño cualitativo en investigación educativa*. Madrid: Morata.
- Greenbaum, T. (1998). *The handbook for focus groups research*. California (EE.UU) Sage Publications.
- Hammersley, M. i Atkinson, P. (1994). *Etnografía. Métodos de investigación*. Barcelona: Paidós.
- Krueger, R. (1988). *Focus Groups: A practical guide for applied research*. California (EE.UU): Sage Publications.
- Lafon, J. C. (1989). Problemas del niño sordo. A *Trastornos del lenguaje, la palabra y la voz en el niño*. Barcelona: Ed. Masson.
- Martínez, M. (1994). *La investigación cualitativa etnográfica en educación*, México D. F.: Trillos.
- Mayntz, R. et. al. (1985). *Introducción a los métodos de la sociología empírica*. Madrid: Alianza.
- Morgan, D. (1988). *Focus groups as qualitative research*. California (EE.UU.): Sage Publications.
- Perelló, J. i Tortosa, F. (1992). *Sordera profunda bilateral prelocutiva*. Barcelona: Ed. Masson.
- Pujadas, J. (1992). “El método biográfico: el uso de las historias de vida en ciencias sociales”. Madrid: CIS.
- Schilling, M. et. al. (1997). From exclusion to inclusion: a historical glimpse at the past and reflection of the future. *Journal of physical education, recreation and dance*. Vol. 68, n.º 8.
- Taylor i Bogdan (1986). *Introducción a los métodos cualitativos de investigación. La búsqueda de significados*. Buenos Aires: Paidós.
- Woods, P. (1998). “La escuela por dentro: la etnografía en la investigación educativa”. Barcelona: Paidós.